

Lidia Kłos

Uniwersytet Szczeciński

STAN INFRASTRUKTURY WODNO-KANALIZACYJNEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH W POLSCE A WYMOGI RAMOWEJ DYREKTYWY WODNEJ

Streszczenie

Wstąpienie Polski do grona państw Unii Europejskiej wymagało od naszego kraju spełnienia szeregu wymogów. Do najtrudniejszych obszarów negocjacji należał sektor rolnictwa i polityki ekologicznej w zakresie stanu i jakości naszego środowiska naturalnego. W pierwszej kolejności wymagało to dostosowania do prawa unijnego, co w większości zostało wykonane. Natomiast poprawa stanu i jakości środowiska, w tym zasobów wodnych, oznaczała wdrożenie zasad zrównoważonego rozwoju. Jest to wyzwanie znacznie trudniejsze ze względu na duże zaniedbania w tym zakresie i brak odpowiednich środków finansowych. Najdłuższe okresy przejściowe z uwagi na duże dysproporcje udało nam się uzyskać w zakresie gospodarki wodnej na obszarach wiejskich. Przede wszystkim dotyczyło to kwestii gospodarki wodno-ściekowej na tych terenach. Zgodnie z wymogami Ramowej Dyrektywy Wodnej odpowiedni poziom infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich powinien zostać osiągnięty do końca 2015 roku. W artykule został przedstawiony stan infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej na 2009 rok wraz z diagnozą możliwości osiągnięcia wyznaczonych celów zgodnie z RDW.

Słowa kluczowe: system wodno-ściekowy, Ramowa Dyrektywa Wodna, gospodarka wodna.

Wprowadzenie

W Unii Europejskiej gospodarka wodna i poziom infrastruktury technicznej, w tym wodociągowo-kanalizacyjnej, stanowi jeden z głównych przedmiotów zainteresowania wspólnotowej polityki w zakresie ochrony środowiska. Podstawową dyrektywą ustanawiającą działania ramowe w sprawie polityki wodnej Wspólnoty jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy, tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna (RDW)¹.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało konieczność harmonizacji aktów prawnych również w zakresie gospodarki wodnej. Przede wszystkim przetransportowane zostały do prawa polskiego zapisy RDW, głównie poprzez ustawę Prawo wodne² wraz z aktami wykonawczymi i ustawą o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków³ oraz ustawą Prawo ochrony środowiska⁴.

Nowe prawo dostosowane do wymagań unijnych wprowadza wiele zmian w sposobie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków. Jedną z podstawowych zasad sformułowanych w ustawie Prawo wodne jest zasada mówiąca o konieczności jednoczesnego rozwiązania problemów zaopatrzenia ludności w wodę do picia z problemami gospodarki ściekowej⁵. Dotyczy to przede wszystkim obszarów wiejskich, na których poziom infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej jest bardzo zróżnicowany. Nadal w wielu miejscach dominują systemy wodociągowe bez kanalizacyjnych, a nader częstą sytuacją jest sieć kanalizacyjna bez zbiorczej oczyszczalni ścieków. Mimo że w ostatnich latach długość sieci kanalizacyjnej na wsi uległa podwojeniu, to nadal istnieją znaczne dysproporcje pomiędzy poziomem „zwodociągowania” a skanalizowania wsi.

Natomiast w Traktacie Akcesyjnym Polska zobowiązała się do wypełnienia postanowień RDW w odniesieniu do wyposażenia aglomeracji poniżej

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy 2000/60/EC z dnia 23 października 2000 roku, ustalająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, zwana Ramową Dyrektywą Wodną (RDW) UE.

² Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, DzU z 2005, nr 239, poz. 2019 z późn. zm.

³ Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, DzU z 2006, nr 123, poz. 858.

⁴ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, DzU z 2006, nr 129 poz. 902 z późn. zm.

⁵ Ustawa Prawo wodne, *op.cit.*

2000 Równoważnej Liczby Mieszkańców w oczyszczalni ścieków i systemy kanalizacji sanitarnej do dnia 31 grudnia 2015 roku⁶.

Artykuł ma na celu przedstawienie poziomu infrastruktury w zakresie gospodarki wodno-ściekowej na terenach wiejskich, a tym samym możliwości wypełnienia postanowień RDW w wyznaczonym terminie. W tym celu wykorzystano dane Głównego Urzędu Statystycznego, jak również raporty Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi o stanie infrastruktury technicznej na wsi w latach 2005, 2007, 2009, posługując się wskaźnikami „zwodociągowania” i skanalizowania informującymi o faktycznym stanie infrastruktury na koniec 2009 roku.

1. Poziom infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich

Warunkiem funkcjonowania i rozwoju gospodarki wodnej na obszarach wiejskich jest odpowiednie wyposażenie ich w infrastrukturę wodno-ściekową. Składają się na nią ujęcia i stacje uzdatniania wody, sieci zbiorowe (przewody przesyłowe i rozdzielcze), przyłącza wodociągowe oraz zbiorcze i indywidualne oczyszczalnie ścieków, kanały ciekowe i przykanaliki łączące kanały ściekowe z gospodarstwami domowymi lub rolnymi.

Obszary wiejskie w Polsce, wyznaczone jako obszar gmin wiejskich i części wiejskiej gmin wiejsko-miejskich, zajmują około 93,2% terytorium państwa, a zamieszkuje je 14,9 mln osób, co stanowi 39% ogółu ludności kraju⁷. Szacuje się, że około 9,5 mln ha wymaga uregulowania stosunków wodnych. Do zmeliorowania pozostało około 3,8 mln ha, w tym 2,7 mln ha wymaga nowych inwestycji melioracyjnych. Modernizacji wymagają systemy melioracyjne na powierzchni około 1,3 mln ha⁸. Natomiast długość sieci wodociągowej na obszarach wiejskich w 2009 roku na 100 km² wynosiła 71,2 km, sieci kanalizacyjnej zaledwie 17,3 km, a działające na terenach wiejskich komunalne oczysz-

⁶ Wg GUS, RLM wyraża wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z obiektów przemysłowych i usługowych w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach z gospodarstw domowych, odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby. W Polsce przyjęto ładunek BZT₅ pochodzący od 1 mieszkańca równy 60 g O₂/dobę.

⁷ GUS, *Prognoza ludności na lata 2008–2035*, Warszawa 2010.

⁸ A. Czerwiński, *Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich*, w: *Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi*, ZODR Barzkowice 2005, s. 4.

czalnie ścieków obsługiwały zaledwie 27% ludności wobec ponad 88% w miastach⁹.

Od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej można zaobserwować zwiększenie długości czynnej sieci wodociągowej. W 2009 roku była o 22024,1 km, tj. 11,8% dłuższa niż w 2004 roku. Zwiększyła się również długość czynnej sieci kanalizacyjnej – o 50 621,89 km, tj. 55%. Tym samym o 32% zwiększyła się liczba ludności wiejskiej obsługiwanej przez sieć kanalizacyjną (o 3351 tys. km). Mimo tego wzrostu nadal istnieje znaczna dysproporcja pomiędzy nasyceniem siecią wodociągową a kanalizacyjną. Najbardziej widoczne jest to w podziale na poszczególne województwa, co przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w podziale na województwa (stan na 31 grudnia 2008 r.)

Lp.	Województwo	Sieć wodociągowa w km	Zbiorcza sieć kanalizacyjna w km
1.	POLSKA	212 844,19	50 621,89
2.	Dolnośląskie	10 546,36	3526,83
3.	Kujawsko-pomorskie	19 022,09	3212,49
4.	Lubelskie	6286,00	1814,57
5.	Lubuskie	4083,51	2035,94
6.	Łódzkie	17 799,34	1606,78
7.	Małopolskie	13 550,55	4976,51
8.	Mazowieckie	31 097,34	3421,96
9.	Opolskie	5960,88	1545,87
10.	Podkarpackie	11 400,59	8440,15
11.	Podlaskie	10 138,34	1000,80
12.	Pomorskie	9804,9	3725,40
13.	Śląskie	9818,5	2935,26
14.	Świętokrzyskie	10 349,69	1663,94
15.	Warmińsko-mazurskie	11 941,81	2849,44
16.	Wielkopolskie	24 224,78	4893,05
17.	Zachodniopomorskie	6819,51	2972,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Informacja o stanie infrastruktury technicznej wsi – raport roczny 2009*, MRiRW, Departament Gospodarki Ziemią, Wydział Infrastruktury Technicznej i Techniki Rolnej, Warszawa, styczeń 2010, s. 4.

⁹ J. Rakowska, A. Wojewódzka-Wiewiórska, *Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich w Polsce – stan i perspektywa rozwoju w kontekście powiązań funkcjonalnych*, ekspertyza wykonana na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010, s. 7.

Jak widać z powyższego zestawienia, długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w podziale na województwa potwierdza ogólną tendencję dotyczącą znacznej dysproporcji w długości tych sieci, i tak np.: przy najdłuższej sieci wodociągowej, jaką mają województwa: mazowieckie, wielkopolskie czy kujawsko-pomorskie, długość ich sieci kanalizacyjnej jest znacznie krótsza. Natomiast najdłuższą sieć kanalizacyjną wynoszącą 8440,15 km ma województwo podkarpackie przy nieadekwatnej długości sieci wodociągowej. Na pewno ma na to wpływ różna wielkość województw oraz regionalne uwarunkowania środowiskowe, dlatego też długość sieci wodociągowej czy kanalizacyjnej nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, w jakim stopniu istniejąca infrastruktura zaspokaja potrzeby ludności na terenach wiejskich.

W tym celu zdecydowanie lepszym miernikiem jest wskaźnik „zwodociągowania” i skanalizowania gospodarstw domowych występujących na obszarach wiejskich. Daje on zdecydowanie lepszy obraz dostępu ludności wiejskiej do infrastruktury wodno-ściekowej. Na koniec 2008 roku stopień zwodociągowania, liczony jako stosunek liczby przyłączy wodociągowych do liczby gospodarstw domowych ogółem, wyrażony w procentach wynosił 69,4%, natomiast stopień skanalizowania, wyrażony jako stosunek liczby przykanalików do liczby gospodarstw domowych, wynosił 19,4%. Przytoczone dane potwierdzają duże zaniedbania w dziedzinie zwodociągowania i sanitacji wsi. Jedynie co piąte gospodarstwo na wsi ma dostęp do sieci kanalizacyjnej i niecałe 70% – do sieci wodociągowej.

Stopień zwodociągowania i skanalizowania obszarów wiejskich w podziale na województwa przedstawiono w tabeli 2.

Przedstawione dane pokazują, że wskaźnik zwodociągowania jest najwyższy dla dwóch województw: łódzkiego i wielkopolskiego, gdzie przekracza 80% i jest znacznie wyższy niż średnia kraju. Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja w dostępie do infrastruktury kanalizacyjnej przy średniej krajowej 19,4%. W większości województw nie przekracza on 20%, natomiast najniższy jest w województwie lubuskim i wynosi zaledwie 9,2%. Jedynie w województwie podkarpackim jest najwyższy i wynosi 35,5%.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę komunalną jest liczba sołectw posiadających sieć wodociągową i kanalizacyjną w stosunku do liczby sołectw ogółem.

Tabela 2. Stopień zwodociągowania i skanalizowania obszarów wiejskich w podziale na województwa (stan na 31.12.2008 r.)

Lp.	Województwa	Liczba gospodarstw domowych wg GUS	Wodociągi		Kanalizacja	
			Liczba przyłączy	Procent zwodociągowania	Liczba przykanalików	Procent skanalizowania
			szt.	%	szt.	%
	POLSKA	4 372 577	3 033 407	69,4	847 002	19,4
1.	Dolnośląskie	262 846	174 171	66,3	57 174	21,8
2.	Kujawsko-pomorskie	229 743	161 810	70,4	42 157	18,3
3.	Lubelskie	370 162	249 027	67,3	33 899	9,2
4.	Lubuskie	109 799	64 607	58,8	14 654	13,3
5.	Łódzkie	294 744	248 544	84,3	35 385	12,0
6.	Małopolskie	438 690	269 445	61,4	88 341	20,1
7.	Mazowieckie	574 100	410 690	71,5	87 018	15,2
8.	Opolskie	159 774	114 999	72,0	33 849	21,2
9.	Podkarpackie	330 928	204 685	61,9	117 628	35,5
10.	Podlaskie	149 646	105 282	70,4	21 497	14,4
11.	Pomorskie	197 858	134 372	67,9	58 861	29,7
12.	Śląskie	320 627	228 038	71,1	65 636	20,5
13.	Świętokrzyskie	213 637	158 834	74,3	28 917	13,5
14.	Warmińsko-mazurskie	172 156	100 337	58,3	30 519	17,7
15.	Wielkopolskie	388 386	316 649	81,5	95 073	24,5
16.	Zachodniopomorskie	159 481	91 917	57,6	36 394	22,8

Źródło: opracowano na podstawie: *Rocznik Demograficzny 2007 r.*, tab. 46 – Liczba gospodarstw domowych w 2002 r., wieś; oraz *Informacja o stanie infrastruktury technicznej wsi – raport roczny 2009, op.cit.*, s. 5–6.

W Polsce ogólna liczba wsi sołeckich wynosi 41 223, z tego 36 464 wsi posiada sieć wodociągową, a 6 661 sieć kanalizacyjną. Odpowiednio stanowi to 88% wsi wyposażonych w sieć wodociągów zbiorczych oraz 16% wsi posiadających zbiorczą sieć kanalizacyjną¹⁰. Tu również widać znaczne zróżnicowanie sieci w poszczególnych województwach, co przedstawiono w tabeli 3.

Z przedstawionych danych wynika, że w połowie województw ponad 90% sołectw posiada sieć wodociągową, najwięcej (98,8%) znajduje się w województwie opolskim, natomiast najmniej w województwie podkarpackim – niepełna 71%. Województwo podkarpackie wyróżnia się największym odsetkiem sołectw posiadających sieć kanalizacyjną – 36,6%.

¹⁰ *Informacje o stanie infrastruktury technicznej wsi – raport roczny 2009, op.cit.*, s. 6.

Tabela 3. Wyposażenie sołectw w infrastrukturę wodociągową i kanalizacyjną w podziale na województwa (stan na 31.12.2008 r.)

Lp.	Województwo	Liczba sołectw	Sołectwa posiadające zbiorczą sieć		Sołectwa posiadające zbiorczą sieć	
			wodociągową	kanalizacyjną	wodociągową	kanalizacyjną
			szt.	szt.	szt.	%
1.	POLSKA	41 223	36 464	6 661	88,5	16,2
2.	Dolnośląskie	2 354	2 066	510	87,8	21,7
3.	Kujawsko-pomorskie	2 341	2 260	534	96,5	22,8
4.	Lubelskie	3 702	2 955	344	79,8	9,3
5.	Lubuskie	1 037	872	159	84,1	15,3
6.	Łódzkie	3 598	3 461	304	96,2	8,4
7.	Małopolskie	1 898	1 397	433	73,6	22,8
8.	Mazowieckie	7 441	6 342	578	85,2	7,8
9.	Opolskie	1 048	1 032	207	98,5	19,7
10.	Podkarpackie	1 562	1 107	572	70,9	36,6
11.	Podlaskie	3 359	2 930	217	87,2	6,46
12.	Pomorskie	1 675	550	577	92,5	34,5
13.	Śląskie	1 079	1 015	247	94,1	22,9
14.	Świętokrzyskie	2 132	1 869	235	87,7	11,0
15.	Warmińsko-mazurskie	2 328	2 150	451	92,3	19,4
16.	Wielkopolskie	3 990	3 881	768	97,3	19,2
17.	Zachodniopomorskie	1 679	1 577	525	93,9	31,3

Źródło: *Informacje o stanie infrastruktury technicznej wsi – raport roczny 2009, op.cit., s. 7.*

Wyraźne dysproporcje pomiędzy wyposażeniem w sieć wodociągową i kanalizacyjną wynikają głównie z wysokich nakładów finansowych na wyposażenie i utrzymanie tej infrastruktury. Systemy wodociągowo-kanalizacyjne, podobnie jak inne systemy stanowiące infrastrukturę techniczną, cechuje złożona struktura sieciowa, duża kapitałochłonność, długi czas eksploatacji i związane z nim znaczne zróżnicowanie wieku eksploatowanych urządzeń. Szczególnie duże zaniedbania w tej dziedzinie widoczne są w koloniach i przysiółkach oddalonych od wsi, do których doprowadzenie urządzeń sieciowych generuje wysokie koszty ekonomiczne i nie zawsze jest możliwe ze względów technicznych. W takiej sytuacji najlepszym rozwiązaniem jest budowa indywidualnych oczyszczalni, ale to wymaga jeszcze większego wsparcia ze strony władz lokalnych.

Na koniec 2008 roku na obszarach wiejskich istniało 2649 zbiorczych oczyszczalni ścieków o łącznej przepustowości ponad 1,5 mln m³/dobę i w porównaniu do 2004 roku jest to wzrost o 233 oczyszczalnie ścieków, a o 18 tys. sztuk w przypadku indywidualnych oczyszczalni¹¹. Wzrost liczby indywidual-

¹¹ J. Rakowska, A. Wojewódzka-Wiewiórska, *Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich w Polsce – stan i perspektywy rozwoju w kontekście powiązań funkcjonalnych*, ekspertyza wykonana na zamówienie MRR, Warszawa 2010, s. 15 (tryb dostępu: www.mrr.gov.pl w dniu 10.04.2011 r.).

nych oczyszczalni ścieków w przypadku terenów o rozproszonej zabudowie jest zdecydowanie pozytywnym aspektem nie tylko ze względów ekologicznych – zmniejszenie presji na środowisko naturalne, ale również ze względów techniczno-ekonomicznych. Potwierdzają to dane dotyczące wzrostu liczby indywidualnych oczyszczalni ścieków w ostatnich latach w poszczególnych województwach (patrz tabela 4).

Tabela 4. Liczba indywidualnych oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich (stan na 31.12.2009 r.)

Lp.	Województwo	Liczba indywidualnych oczyszczalni ścieków	
		Oddanych do eksploatacji w 2008 r. szt.	Ogółem szt.
1.	POLSKA	6432	43442
2.	Dolnośląskie	274	3665
3.	Kujawsko-pomorskie	1342	7291
4.	Lubelskie	979	6523
5.	Lubuskie	158	474
6.	Łódzkie	185	2511
7.	Małopolskie	258	5337
8.	Mazowieckie	1187	3446
9.	Opolskie	69	489
10.	Podkarpackie	47	3232
11.	Podlaskie	329	2684
12.	Pomorskie	197	1112
13.	Śląskie	169	1208
14.	Świętokrzyskie	63	430
15.	Warmińsko-mazurskie	178	760
16.	Wielkopolskie	810	3471
17.	Zachodniopomorskie	187	809

Źródło: *Informacje o stanie infrastruktury technicznej wsi – raport roczny 2009, op.cit., s. 8.*

Największą liczbę indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków wykonano w województwie kujawsko-pomorskim oraz mazowieckim, najmniej w województwie podkarpackim, ale tu jest najwyższy wskaźnik skanalizowania obszarów wiejskich.

2. Możliwości finansowe rozwoju sieci wodociągowych i kanalizacyjnych

Z przytoczonych w artykule danych widać wyraźną dysproporcję w dostępności do sieci wodociągów zbiorczych i kanalizacji na poszczególnych obszarach wiejskich w Polsce. W skali kraju stanowi to ogromną różnicę między

komunalną gospodarką wodno-ściekową w gminach wiejskich czy wiejsko-miejskich a gospodarką w gminach miejskich. W gminach na obszarach wiejskich zdecydowanie mniej ludności korzysta z wodociągów zbiorczych i stacji uzdatniania wody niż w gminach miejskich. Najbardziej widoczne jest to w przypadku wskaźnika obsługiwanego ludności przez zbiorcze oczyszczalnie ścieków. W 2009 roku, na podstawie danych GUS, ze zbiorczych oczyszczalni ścieków (w tym również mechanicznych) korzystało ponad 88% ludności miejskiej, a tylko 27% ludności wiejskiej. Mimo że nastąpił wzrost o 8,5% w stosunku do 2004 roku, to nadal są to różnice zaskakująco duże¹².

Powodem tego stanu są utrzymujące się od wielu lat zaniedbania w zakresie podstawowych i szczegółowych zasad funkcjonowania systemu gospodarki wodnej na terenach wiejskich. Wynika to między innymi z faktu, że rozwój sieci wodociągowej stoi znacznie wyżej w hierarchii potrzeb ludności wiejskiej. Ponadto inwestycje z zakresu kanalizacji i oczyszczalni ścieków wymagają większych nakładów i postrzegane są przez część lokalnej społeczności jako dodatkowe obciążenia finansowe, a nie jako element podnoszący standard życia i ograniczający degradację środowiska naturalnego.

Natomiast zgodnie z art. 7 ustawy o samorządzie gminnym¹³, zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty z zakresu wodociągów i zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania ścieków należą do zadań własnych gminy i realizowane są w miarę możliwości finansowych samorządów.

Ponieważ rozwój infrastruktury technicznej jest procesem szczególnie kosztownym i rozłożonym w czasie, dlatego w tej sferze władzom lokalnym niezbędna jest pomoc zewnętrzna, ponieważ ani społeczność wiejska, ani samorządy nie są w stanie przeznaczyć na ten cel odpowiednich środków finansowych. Władze lokalne stają przed koniecznością poszukiwania dodatkowych źródeł finansowania inwestycji infrastrukturalnych. Szczególnie ważne jest efektywne wykorzystanie środków zewnętrznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Sektorowy Program Operacyjny – Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich oraz Zintegrowany Program Rozwoju Rolnictwa zakłada m.in. poprawę warunków życia na obszarach wiejskich i jest jednym z działań ukierunkowanych na finansowanie wsparcia i modernizacji rozwiązań w zakresie infrastruktury technicznej, w tym wodno-kanalizacyjnej.

¹² *Polska w liczbach*, GUS, Warszawa 2010.

¹³ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, DzU z 2001, nr 42, poz. 1591, z późn. zm.

Na pewno o możliwościach wykonywania nowych inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej decyduje pula dostępnych środków na ten cel. W 2008 roku na inwestycje z zakresu wodociągów i sanitacji wsi wydano 2,115 mld zł, przy czym poziom środków na wyżej wymienione inwestycje w ostatnich latach praktycznie nie uległ zmianom, oscylując wokół 2 mld zł.

Strukturę i źródła finansowania inwestycji wodociągowych i sanitacji wsi w latach 2000–2008 przedstawiono w tabeli 5.

Wysoki udział budżetów gmin jest w dużej mierze wynikiem spełnienia wymogu zaangażowania środków własnych przy montażu finansowym inwestycji realizowanych przy pomocy środków zewnętrznych. Jednakże ich udział jest różny w zależności od aktualnie funkcjonującego programu oraz możliwości ich pozyskania. Natomiast udział środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkich, powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej utrzymuje się na stałej pozycji około 1/3 całości zaangażowanych środków. Również widać stałą tendencję niskiego udziału środków budżetu państwa w finansowaniu inwestycji z zakresu zaopatrzenia w wodę i sanitacji wsi.

Tabela 5. Źródła finansowania inwestycji wodociągowych i sanitacji wsi w latach 2000–2008 w procentach %

Źródła finansowania	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Budżet państwa	6	4,4	5,2	1,3	1,0	2,0	2,4	2,0	1,5
Samorząd gminy	46	43,5	51,4	38,3	40,5	35,9	41,7	43,9	46,7
Mieszkańcy	7	6,1	4,5	4,5	3,1	3,2	2,5	2,6	2,3
ARiMR oraz fundusze strukturalne UE*	1	2,3	0,5	13,5	23,9	25,0	26,6	17,2	10,4
Fundusze ochrony środowiska	30	34,6	31,6	37,3	28,1	30,1	22,6	28,7	27,7
Inne	10	9,1	6,8	5,1	3,4	3,8	4,2	5,6	11,4
RAZEM	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

* W pozycji tej uwzględniono środki z programu SAPARD, SPO, ZPORR oraz pozostałe środki funduszy strukturalnych podane przez urzędy wojewódzkie.

Źródło: opracowano na podstawie: *Informacja o stanie infrastruktury społecznej wsi na koniec 2005*, MRiRW, Warszawa październik 2006 r., s. 3, *Informacja o stanie infrastruktury społecznej wsi na koniec 2007*, MRiRW, Warszawa, grudzień 2008 r., s. 4, *Informacja o stanie infrastruktury społecznej wsi – raport roczny 2009*, MRiRW, Warszawa, styczeń 2010 r., s. 10.

Podsumowanie

Zaprezentowany materiał wskazuje, że dostępność do infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej w polskich gminach wiejskich nie jest wystarczająca.

Mimo poczynionych w ostatnich latach znacznych inwestycji w zakresie dostępności do odpowiedniej jakości wody pitnej poprzez wzrost długości sieci wodociągowej, budowa sieci kanalizacyjnej została znacznie w tyle w stosunku do sieci wodociągowej. Znacznie więcej nierozwiązanych problemów występuje w zakresie gospodarki ściekowej i odpadowej. Najczęściej siedziba gminy i pobliskie wsie podłączone są do oczyszczalni ścieków, natomiast w małych wsiach sytuacja jest o wiele gorsza.

Poprawy stanu sanitarnego wsi polskiej upatruje się w przyspieszeniu budowy, rozbudowy i modernizacji zbiorczych systemów kanalizacyjnych i zbiorczych oczyszczalni ścieków. Zwielokrotnione musi być tempo budowy zarówno lokalnych, jak i indywidualnych oczyszczalni ścieków. Dotychczasowy przyrost liczby i wydajności tych oczyszczalni, choć znaczny, jak widać, nie jest wystarczający. Dopiero budowa nowych i modernizacja istniejących urządzeń melioracji wodnych oraz systemu gospodarki wodno-ściekowej zapewni obszarom wiejskim odpowiedni poziom zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków, a tym samym ochronę przed zagrożeniem środowiska i pogorszeniem stanu jakości wód. Wymaga to znacznych środków finansowych, które przy obecnym poziomie są zdecydowanie niewystarczające.

Z tego względu wypełnienie przez Polskę do końca 2015 roku postanowień w zakresie odpowiedniego stanu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenach wiejskich przy istniejących środkach finansowych może stanowić poważny problem.

Literatura

Czerwiński A., *Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich*, w: *Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi*, ZODR Barzkowice 2005.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy 2000/60/EC z dnia 23 października 2000 roku, ustalająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, zwana Ramową Dyrektywą Wodną (RDW) UE.

- Informacja o stanie infrastruktury społecznej wsi na koniec 2005 r.*, MRiRW, Warszawa październik 2006 r.
- Informacja o stanie infrastruktury społecznej wsi na koniec 2007 r.*, MRiRW, Warszawa, grudzień 2008 r.
- Informacja o stanie infrastruktury społecznej wsi – raport roczny 2009*, MRiRW, Warszawa, styczeń 2010 r.
- Kaca E., *Stan i uwarunkowania jakości wód w obszarach wiejskich*, w: *Identyfikacja regionalnych i lokalnych uwarunkowań zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich*, ZNKPSGiESR nr 456 US, Szczecin 2007.
- Łojewski S., *Ekonomia zasobów i środowiska*, Bydgoszcz 2007, Wyd. KPSW Bydgoszcz.
- Mosiej J., *Możliwości ograniczania wpływu rolnictwa na zanieczyszczenie zasobów wodnych – wybrane aspekty*. Wiesz, IMGiW PAN, Warszawa 2003.
- Polska w liczbach*, GUS, Warszawa 2010.
- Prognoza ludności na lata 2008–2035*, GUS, Warszawa 2009.
- Rakowska J., Wojewódzka-Wiewiórka A., *Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich w Polsce – stan i perspektywy rozwoju w kontekście powiązań funkcjonalnych*, ekspertyza wykonana na zamówienie MRR, Warszawa 2010.
- Rocznik demograficzny 2007 r.*, GUS – Gospodarstwa domowe według liczby osób oraz województw w 2002 r., wieś, Warszawa 2008.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r., Prawo ochrony środowiska, DzU z 2006, nr 129 poz. 902 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r., Prawo wodne, DzU z 2005, nr 239, poz. 2019 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, DzU z 2006, nr 123, poz. 858.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

CONDITION OF WATER AND SEWAGE INFRASTRUCTURE IN RURAL AREAS IN POLAND AND THE REQUIREMENTS OF THE WATER FRAMEWORK DIRECTIVE

Summary

Polish accession to become a Member of the European Union required our country to meet several conditions. The most difficult areas of negotiations were sector of agriculture and ecological policy, particularly in the scope of quality of environment. First of all, in range of ecological policy UE law has been transferred to our law. However, improvement of state and environmental conditions including water resources means implementation of the principles of sustainable development and this is the challenge more difficult because of huge negligence in this range. The longest transition periods by reason of the large disparities we managed to get in water management in rural areas. Most of all it concerned the issue of water and sewage management system in these areas. In accordance with the requirements of The Water Framework Directive the state of water and sewage infrastructure in non-urbanized areas must be attained by the end of 2015. In the article is presented the level of water and sewage infrastructure in 2009 and the possibility of achieving the objectives under the WFD.

Translated by Anna Kądziola

Keywords: water management, Water Framework Directive, water and sewage infrastructure.